

Gimnazjum, klasa II

Konspekt lekcji historii

Temat: ***Powstanie listopadowe***

Program nauczania: M. Chen – Winclawska, K. Polacka, J. Rulka, *Historia: program nauczania w klasach I – III gimnazjum* (DKW – 4014 – 189/99), Gdańsk 1999, ss. 59.

CELE OGÓLNE

1. Poznawcze:

- zapoznanie uczniów z przebiegiem powstania listopadowego.

2. Kształcące:

- doskonalenie umiejętności pracy z tekstem źródłowym i z mapą.

3. Wychowawcze:

- uświadomienie uczniom potrzeby walki o niepodległość.

CELE OPERACYJNE

I. Wiadomości

A. Zapamiętanie wiadomości – uczeń zna:

- daty: 29/30.11.1830, 01. 1831, 02.1831, 26.05.1831, 21.10.1831,
- postaci: Piotr Wysocki, Józef Chłopicki, Jan Skrzynecki, Jan Stefan Krukowiecki, Maciej Rybiński,
- terminy: noc listopadowa, arsenał, Belweder.

B. Zrozumienie wiadomości - uczeń rozumie:

- terminy poznane na lekcji,
- przebieg wydarzeń nocy listopadowej,
- przebieg wojny polsko – rosyjskiej.

II. Umiejętności

C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych – uczeń potrafi:

- zanalizować tekst źródłowy,

- pokazać na mapie najważniejsze miejsca bitew wojny polsko – rosyjskiej.

D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych – uczeń potrafi:

- powiązać rozwój opozycji i działalności konspiracyjnej z wybuchem powstania listopadowego,
- ocenić postawę polskich generałów i dowódców powstania,
- ocenić stosunek państw europejskich do powstania,
- znaleźć przyczyny upadku powstania listopadowego.

Środki dydaktyczne:

1. K. Polacka, M. Przybyliński, S. Roszak, J. Wendt, *Przez wieki. Podręcznik do historii [gimnazjum klasa 2]*, Gdańsk 2003, ss. 328.
2. *Przez wieki. Historia do klasy drugiej gimnazjum. Zeszyt ćwiczeń z tekstami źródłowymi*, Gdańsk 2005, ss. 116.
3. Tekst źródłowy: Natalia Kicka o stosunku gen. Józefa Chłopickiego do powstania listopadowego, *Wiek XIX w źródłach*, oprac. M. Sobańska–Bondaruk, B. Lenard, Warszawa 1998, s. 179-180.
4. Tekst źródłowy: Warszawa wobec wybuchu powstania listopadowego w relacji Stanisława Barzykowskiego, związanego z księciem Adamem Czartoryskim, *tamże*, s. 178.
5. Tekst o stosunku państw europejskich do powstania listopadowego, na podstawie: A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2001, s. 275
6. *Atlas historyczny do gimnazjum*, pod red. M. Kurzaber–Zaniewskiej, L. Horubały, K. Lewandowskiej, Warszawa 1999 (mapa: Powstanie listopadowe 1830–1831, s. 30).
7. Mapa ścienna „*Ziemie polskie w latach 1795–1914*”.

TOK LEKCJI

OGNIWA (CZAS W MINUTACH)	TREŚCI MERYTORYCZNE	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA/UCZNIÓW, METODY, KSZTAŁTOWANE UMIEJĘTNOŚCI
I. CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNO – PORZĄDKOWE (2')		Nauczyciel uspokaja uczniów i sprawdza listę obecności.
II. REKAPITULACJA WTÓRNA (4')	<ul style="list-style-type: none"> - organizacje spiskowe i konspiracyjne działające w Królestwie Polskim w latach 1815–1830, - powody powstawania tych organizacji. 	<p>N: Przypomnijcie mi, jakie organizacje opozycyjne i konspiracyjne działające w Królestwie Polskim poznaliśmy na poprzedniej lekcji? Jakie znacie powody ich zakładania?</p> <p>U: - „Kaliszanie” kierowani przez braci Niemojowskich.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Towarzystwo Patriotyczne kierowane przez Waleriana Łukasińskiego. - Związek Filomatów założone przez studentów Uniwersytetu Wileńskiego. - Sprzysiężenie Podchorążych założone przez Piotra Wysockiego w 1828 r. - powodem ich zakładania było łamanie konstytucji przez władze Królestwa Polskiego: rozbudowanie tajnej policji, cenzura książek i gazet.
III. OGNIWO WIĄŻĄCE (2')	Wprowadzenie do nowego tematu.	<p>N: Na poprzedniej lekcji mówiliśmy o powstawaniu opozycji i organizacji konspiracyjnych w Królestwie Polskim. Ich działalność miała znaczny wpływ na dalsze losy Królestwa, czym się dziś zajmiemy. Tematem dzisiejszej lekcji będzie powstanie listopadowe.</p> <p>Nauczyciel zapisuje temat na tablicy.</p> <p>Uczniowie zapisują temat w zeszytach.</p>
IV. TOK LEKCJI WŁAŚCIWEJ (28')	<ul style="list-style-type: none"> - wydarzenia nocy listopadowej: 29/30.11.1830 r. wybuch powstania zorganizowany przez Sprzysiężenie Podchorążych na czele z Piotrem Wysockim, atak na 	<p>1. Metoda: Opis z elementami pogadanki.</p> <p>Kształtowane umiejętności: wyprowadzanie wniosków na podstawie zebranych informacji, doskonalenie pracy z tekstem źródłowym.</p>

	<p>Arsenał i Belweder, postawa ludu Warszawy (8').</p> <p>- wydarzenia poprzedzające wybuch wojny polsko – rosyjskiej: nominacja Józefa Chłopickiego na dyktatora powstania, negocjacje z carem, detronizacja Mikołaja jako króla Polski w styczniu 1831 r.</p> <p>- przebieg wojny polsko – rosyjskiej: najważniejsze bitwy (pod Grochowem, pod Ostrołęką, szturm na Warszawę, kapitulacja w Zamościu), stosunek dyktatorów do powstania, nie przeprowadzenie reform społecznych, stosunek innych państw europejskich do powstania (20').</p>	<p>Nauczyciel przedstawia w formie opisu uczniom przebieg nocy listopadowej, wyjaśnia terminy Arsenał i Belweder.</p> <p>Następnie wykorzystując metodę pogadanki, na podstawie tekstu, który uczniowie mieli przeczytać na dzisiejszą lekcję (załącznik 1) omawia postawę ludu Warszawy do wybuchu powstania.</p> <p>N: Na podstawie tekstu źródłowego, który mieliście na dzisiaj przeczytać, powiedzcie, jak ludność Warszawy podeszła do wybuchu powstania?</p> <p>U: - Początkowo nie wiadano, co się dzieje i ludzie ze strachu zaczęli uciekać, by ukryć się w swoich domach.</p> <p>- Dopiero po wezwaniu na pomoc ludzie zaczęli wychodzić na ulice, raczej z ciekawości, niż z chęci walki.</p> <p>- Warszawiacy nie byli przygotowani, bali się, że to podstęp.</p> <p>2. Metoda: praca w grupie.</p> <p>Kształowane umiejętności: doskonalenie pracy z tekstem źródłowym, tekstem podręcznika, tekstem pozapodręcznikowym i z mapą; doskonalenie umiejętności współpracy w grupie.</p> <p>Nauczyciel dzieli losowo klasę na 3 grupy. Każda z grup ma do wykonania zadanie na podstawie podanych środków dydaktycznych (załączniki 2, 3, 4).</p> <p>Uczniowie prezentują wyniki pracy grup. Nauczyciel uzupełnia treściowo wypowiedzi uczniów.</p>
<p>V. REKAPITULACJA PIERWOTNA (5')</p>	<p>Wnioski końcowe: - przyczyny upadku powstania listopadowego.</p>	<p>Metoda: pogadanka.</p> <p>Kształowane umiejętności: wyprowadzanie wniosków na podstawie zebranych informacji.</p> <p>N: Jakie, waszym zdaniem, były przyczyny upadku powstania?</p>

		<p>U: - nie poinformowanie ludności Warszawy o potrzebie walki i nie przeprowadzenie reform, by tę ludność zachęcić,</p> <ul style="list-style-type: none"> - negatywna postawa przywódców do powstania, - obojętność ze strony państw zachodniej Europy.
VI. KONTROLA I OCENA (2')		<p>Nauczyciel ocenia aktywność uczniów w czasie lekcji. Najbardziej aktywni uczniowie dostają plusy.</p>
VII. PRACA DOMOWA (2')	<p>Temat pracy domowej:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wymień przyczyny upadku powstania listopadowego. 2. Z zeszytu ćwiczeń zrób ćw. 3 ze s. 75. 3. Podaj definicję pojęcia emigracja. 	<p>Nauczyciel zadaje temat pracy domowej.</p> <p>Uczniowie zapisują treść pracy domowej w zeszytach.</p>

Warszawa wobec wybuchu powstania listopadowego.

Trzeba wyznać, że Warszawa nie była do niczego przygotowana, o powstaniu nic nie słyszała, na okrzyk więc „naszych mordują”, zamiast wziąć udział, owszem, czym prędzej domy i sklepy z trzaskiem zamykano, drzwi opieczętowując, a gdy ulicznicy bawili się tłuczeniem latarni i na ulicach robiło się ciemno, ludność kryła się tym bardziej. Młodzi tylko i odważniejsi śmieli wystąpić na ulicę, jedni, by biec na pomoc, drudzy przez prostą ciekawość. Tak pomału zebrata się gromadka, z hałasem przebiegająca Krakowskie Przedmieście, aż ją Arsenał, ognisko ruchu, do siebie przyciągnął. Po tym połączeniu miasto całe stanęło głuche, jak gdyby nic się nie działo. [...]

Przeszła szósta i siódma godzina, zaczęto już powątpiewać o losie powstania, aż nareszcie posłyszano huk bębnow i okrzyki: „do broni”. Związkowi wtedy rozbiegli się zaraz po szynkowniach, gospodach, miejscach wieczornych schadzek, wołając: „Moskale naszych mordują, za nami, bracia, na pomoc”. Chociaż ten okrzyk lud warszawski rozumieć się zdawał, jednak z wolna na ulicę wychodził i gromadził się leniwie i było więcej ciekawskich niż takich, co by świadomie gotowali się do bitwy. Lud był dobry, uczuć narodowych jemu nie brakowało, ale, jak powiedzieliśmy, nie będąc wcale przygotowanym, nie ufał tym panom, których po pierwszy raz widział w swym życiu, i lękał się, czy to nie pułapka szpiegów i policji zastawiona na niego.

Wyjaśnienie podkreślonych wyrazów w tekście:

Szynkownia – dawne określenie podrzędnej restauracji, knajpy.

Moskale – zwyczajowe określenie Rosjan przez Polaków.

GRUPA I

**Na podstawie tekstu źródłowego i fragmentu podręcznika ze s. 206–207
ocień stosunek przywódców powstania listopadowego do powstania.
Czas na przygotowanie: 8 min.**

O nominacji gen. Józefa Chłopickiego

Przebiwszy tłumy ludu zalegające plac Bankowy, dotarliśmy do drzwi mieszkania księcia Lubbeckiego. Działy się tam rozmaite [...] sceny. Chłopicki, ciągle się droczył i wzdrygał objąć dowództwo nad wojskiem, a lud, gromadnie stojący pod oknami na placu Bankowym, uparcie wywoływał Chłopickiego na naczelnego wodza. Członkowie Rady, z wielką biedą odszukawszy go, zmusili przyjść na sesję Nieustającej Rady. Zły był okrutnie, wściekał się, brwi marszczył, klął powstanie po żołniersku, nie dobierając wyrazów. Przytomni taili te jego napady przed ludem. Wszyscy razem i każdy pojedynczo zachęcali do przyjęcia zaszczytnego wezwania. Niezależny, żadnymi rodzinnymi obowiązkami nie krepowany; poświęcić siebie i własne przekonanie dla ojczyzny było dla Chłopickiego wyraźnym obowiązkiem.

Niemcewicz jako przyjaciel, towarzysz i świadek wielkich cnót Kościuszki, w którego sercu nieszczęsne losy kraju i włos biały nie wyziębiły miłości do ojczyzny, przedsięwziął przetamać Chłopickiego opór. Prosił go, perswadował mu, zwracał uwagę na zniecierpliwionego ludu głosy, nareszcie padł mu do nóg, zaklinając, żeby raczył bądź co bądź się do zbawienia ojczyzny przyłożyć. Klęcząc, rękoma objął silnie kolana Chłopickiego, a tenże na nic niepomny, pieniał się ze złości. Wściekły, wyrywał się z objęć Niemcewicza, ciągnął za sobą klęczącego przez cały jeden salon, na koniec tupnął nogą, wybiegł do innego pokoju, drzwi zatrzasnął za sobą, a biednego Niemcewicza przytomni podnieśli na wpół omdlałego. Niemcewicz kochał z poświęceniem i zupełnym zaparciem samego siebie i ojczyznę. Chłopicki nawet tego wyrażenia nie rozumiał.

Wyjaśnienie podkreślonych wyrazów w tekście:

Przedsięwziął – postanowił.

Perswadował – tłumaczył, starał się przekonać.

Niepomny - nie pamiętający, nie biorący czegoś pod uwagę.

Załącznik 3.

GRUPA II

Na podstawie fragmentu podręcznika ze s. 207–209 i atlasu historycznego (mapa dotycząca powstania listopadowego ze s. 30) podaj bezpośrednią przyczynę wybuchu wojny polsko – rosyjskiej, omów jej przebieg i wskaż na mapie najważniejsze miejsca bitew.

Czas na przygotowanie 8 min.

Załącznik 4.

GRUPA III

Na podstawie tekstu przedstaw stosunek państw zachodniej Europy do powstania listopadowego.

Czas na przygotowanie: 8 min.

Powstanie dobrze wpisywało się w dzieje rewolucyjnej, walczącej ze starym porządkiem Europy. [...] Żadne inne wydarzenie z dziejów Polski XIX w. nie doczekało się tak znaczącego miejsca w europejskich podręcznikach. [...] Wywołało entuzjastyczne poparcie „nowej” Europy. W wielu miastach Francji, Belgii, Szwajcarii, Anglii odbyły się wiece i manifestacje solidarnościowe.[...]

Lecz tłumy manifestujących na Zachodzie nie były w stanie bezpośrednio wpłynąć na przebieg walk w Polsce. [...] Manifestanci nie mogli też wymusić na swoich rządach zdecydowanie propolskiej polityki. [...] Casimir Perier, premier Francji, nie pozostawił żadnych złudzeń powstańcom, mówiąc: „Bunt jest zawsze zbrodnią”, a „pieniądze i krew francuska należą tylko do Francji”. Ważna była wypowiedź ministra spraw zagranicznych, Horace’a Sebastianiego, na wieść o poddaniu się Warszawy: „Porządek panuje w Warszawie”. Podobne było stanowisko Brytyjczyków. [...] Choć Anglia znajdowała się w konflikcie z Rosją, to jednak wówczas nie widziała ani możliwości, ani potrzeby zbrojnej interwencji. Rosja miała dobre rozeznanie w sytuacji europejskiej, dlatego spokojnie występowała przeciwko powstańcom. Poza tym otrzymywała [...] wsparcie Prus. Prusacy skoncentrowali na granicy z Królestwem kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy, gotowych w każdej chwili iść z pomocą Rosji. Wobec powyższego losy powstania zależały od przebiegu wojny polsko – rosyjskiej, a ewentualnie wojny Polaków z koalicją Rosji i Prus.

Wyjaśnienie podkreślonych wyrazów i zwrotów w tekście:

Polityka propolska – polityka prowadzona na korzyść sprawy polskiej.